

HEILIG SPEL

Serie Spel

Ook kinderen moeten leren spelen, het gaat niet zomaar. Ik ben regelmatig getuige van twee driejarigen die ontzettend graag met elkaar willen spelen. Soms gaat het spelen vanzelf ('niet naar boven komen, mama!'). Ze spelen dan een voor mij onbegrijpelijk spel, dat voor hen volkomen logisch is. Op andere momenten is het niet zo makkelijk. Ze zitten naast elkaar, de lego tussen hen in. 'Die is van mij', zeggen ze, of 'je hebt me pijn gedaan!', of 'zo moet het niet'. Bij het afscheid huilen ze, want ze willen zo graag samen spelen.

Spelen is een vrij ingewikkeld proces, als je erover nadenkt, van regels maken, je eraan houden, maar ook testen, overschrijden, iets nieuws proberen. Kinderen zijn er telkens mee bezig, met het verfijnen en uitbreiden van hun speelrepertoire. Welke regels gelden er eigenlijk, hoe ga je met elkaar om?

Het is heel vervelend als iemand overal een spelletje van maakt, nergens op aan te spreken is, als niets serieus genomen wordt. Het is ook heel vervelend als iemand enkel maar serieus is, als er geen luchtigheid is, geen relativering. Spelen en serieus nemen gaan samen, ze zijn niet elkaars tegengestelde. Net zoals plezier en diepgang. Tussen meligheid en starheid in, daar zit een zalige ruimte die speelruimte is. God is de opperspeelkameraad, met een hele schepping om mee te dollen en te ravotten. De zeeën zijn Gods badkuip, en Leviathan het badeendje, om Psalm 104 te parafraseren.

Tegelijk heeft de bijbel heeft het niet zo op spelen, beducht als de teksten zijn voor afgoderij. Houd het evenwicht, ga niet te veel op in alle afleiding van het leven. In Exodus 32 bijvoorbeeld: Mozes is omhooggegaan, de Sinaï op, en beneden bezwijken de mensen onder de spanningsboog. Misschien komt Mozes wel nooit meer terug. Maak ons een god, Aaron, zeggen ze. Aaron verzamelt al hun goud en maakt er een gouden kalf van, en, staat er, alle Israëlieten begonnen te spelen. Een afgod, daar heb je het al! (De Kanaänieten vereerden de god van de viriliteit in de vorm van een stier, El was zijn naam – inderdaad dezelfde El die de God van de bijbel zich ook toe-eigent als naam.) Dan komt Mozes de berg af met in zijn armen de stenen tafelen met de tien geboden: een climax in het verhaal. Hij vindt het geen leuk spelletje. Woedend smijt hij de tafelen kapot, laat 3.000 mannen ter dood brengen.

Nu is ook het lezen van deze teksten een spel. De tekst is niet terug te brengen tot een enkele betekenis, het is een ruimte. Je kunt zeggen: Mozes heeft de geboden net gekregen, hij weet hoe het moet. De mensen moeten dat aan het verstand gepeuterd krijgen, want als ze aan zichzelf overgelaten worden, maken ze er een zootje van. Zero tolerance.

Sommige rabbijnen zeggen: was het nodig dat Mozes zo boos werd? Stel je voor dat Mozes had gezegd: goh, wat zijn jullie daar aan het doen? Wat voor god hebben jullie daar? En dat ze dan zouden zeggen: we weten het ook niet precies, we zijn aan het leren spelen. Ok, zou Mozes zeggen, alles goed en wel, maar een ding: dat gouden kalf, dat is geen goed idee. Dan wordt het té echt, snap je? Dit wat we aan het leren zijn, is een heilig spel. Een spel waarin de dingen waar je normaal de vinger niet op kunt leggen, oplichten en werkelijk worden. (Dat is liturgie.) Je moet het niet te echt willen maken, dan verdwijnt de lucht, de diepte, dan blijft enkel persiflage over.

Spelen gaat over creativiteit, scheppingskracht, vertrouwen. Soms zijn er ouders die als het ware boven op het kind zitten en het de ruimte daartoe niet geven. Ze hebben zelf zo sterk in hun hoofd hoe het moet en hoe het niet moet.

Ik hoop dat jullie het allemaal getroffen hebben met degenen die jou hebben opgevoed, en ik weet ook wel hoe gecompliceerd die relaties bijna altijd wel zijn. Op hoeveel manieren relaties tussen ouders en kinderen belast kunnen zijn. En dat het altijd wel op de een of andere manier schuurt. Ook zonder dat het daadwerkelijk spaak loopt: kinderen zijn, om het toch maar zo te zeggen, overgeleverd aan hun ouders, hun nukken en beperkingen.

In hun aan- en afwezigheid zijn ze bepalend voor wie wij zijn. Velen van ons zijn een leven lang bezig om te leren gaan met die erfenissen, en merken dat het telkens terug komt – misschien als gevoeligheid, misschien als uitdaging, misschien ook als kracht.

Kinderen hebben opvoeding nodig; mensen die hen voorgaan, begeleiden. Je hoeft zelf geen kinderen te hebben om toch die rol van *elder* op je te nemen: om iemand op te tillen, te stimuleren, iemand over het leven te leren. Een groot geschenk is dat: van betekenis kunnen zijn in het leven van anderen. En dan zonder jezelf te zwaar te maken, zonder kinderen en jonge mensen te verpletteren. Zoals Khalil Gibran schrijft: zonder je hen toe te eigenen. Kinderen zijn nooit van ons, ze zijn van zichzelf. Ze hebben hun eigen wezen, hun eigen weg. Het leven kan niet achterwaarts geleefd.

Nu ik zelf ouder ben van een kind, is mijn perspectief op ouderschap veranderd. Ik zie scherper wat er lastig aan is, ook wat een geschenk het is. En ik zie dat dat je ook bang maakt – voor de dingen waarmee je je kind zult opzadelen; dat er dingen zijn je niet door wilt geven, dat je hoopt dat je kinderen dat niet mee zullen maken, dat je in staat bent een zich steeds herhalend familiepatroon bij jou te laten eindigen. Dat je niet als Mozes van de berg af komt denderen om jouw perspectief op te dringen, alsof het kind niet zelf ook een relatie heeft met de (of het) Eeuwige, eigen bronnen heeft om uit te putten.

Kinderen zijn kwetsbaar, afhankelijk, teer en tegelijk ontzettend krachtig. Ze zijn herauten van een andere wereld. Zij hebben reden om tegen ons in te gaan, ons vragen te stellen, soms pijnlijke. Kinderen zijn degenen die ons een spiegel voorhouden, die in hun spel de regels testen, overschrijden, laten zien hoe dwaas de volwassenen zijn in hun pogingen tot gewichtigheid, tot vat krijgen op het leven, tot controle – over dat waarover je uiteindelijk geen controle hebt: het leven.

Vaak stellen we ons God voor als een ouder, iemand die er al was voordat wij er waren. Iemand die zich om ons bekommert en ons behoedt. Er zitten haken en ogen aan dat godsbeeld -naast ook mooie kanten – omdat die ouder telkens weer een vader is, omdat onze verhouding met ouders zo ingevuld is, hoe dan ook beladen.

Laten we ons God vanmorgen voorstellen als een kind – niet per se ons kind, maar een kind, ergens vandaan. Jong, argeloos, kwetsbaar en krachtig. Een kind dat de toekomst present stelt, regels test, dat ruimte nodig heeft om te kunnen scheppen, zichzelf te worden. Laten we naar dat kind kijken, zien hoe het zichzelf toebehoort, en ook ons nodig heeft. Zie hoe het ons uitnodigt om te spelen, speels en serieus tegelijk, met plezier en diepgang.

Janneke Stegeman